

20 R1
CHATEL • JUNKIES • FANTASIE • HUMANISTISCH GESPREK • ZWARTE SCHOLEN

H

HUMANIST • NUMMER 3 • MAART 2001 • F 5,95

Met de armen
draaien als
een idioot,
dat is ook dans.

**ansers moeten iets krachtigs hebben, een beetje aards zijn en niet luchtig, vindt
tistiek leidster en choreografe Krisztina de Châtel (56). 'Ik kies voor mensen met
en frisse geest.'**

et is als bij paardrijden. Loslaten, beteugelen en weer loslaten. Dat
d ik een heel mooi beeld. Loslaten en weer controleren en die twee
alans houden. Dat geldt voor alles in het leven." Artistiek leidster
choreografe Krisztina de Châtel kan bevlogen praten over de
oonheid en de kracht van een lichaam in beweging. Bijna haar hele
en al is ze bezig met dans. De Châtel praat snel en abrupt, met een
itsachtig accent. Ze is ook springerig ongeduldig. "Wat nog?" wil ze
ten als het even stil valt. Er is altijd zoveel te doen. Als de ene pro-
tie in première is gegaan, worden de voorbereidingen voor de vol-
nde alweer in gang gezet. Vaak moet een choreografie gemaakt wor-
n in niet meer dan vier, vijf weken. Dat betekent aanpoten en creatief
i onder grote druk. "Het is niet altijd makkelijk om artistiek leidster
zijn", verzucht ze. "De verantwoordelijkheid is groot."

ar de recensenten zijn lovend. Over haar laatste stuk 'Dynamix',
arin ze de dansers samenbrengt met een paar skaters en twee rond-
aiende videoschermen, schreven ze bijvoorbeeld: 'De Châtel gaat
jd verder dan het voor de hand liggende. Ze ontleedt haar materiaal
uur en bouwt met de karakteristieken ervan een nieuw constructie...
1 intrigerende, meer poëtische dan spectaculaire voorstelling.' En:
n zeer knap gechoreografeerd spel.'

nsgroep Krisztina de Châtel is gevestigd in een weinig poëtische

geving, in een non-descript gebouw ergens op een Amsterdams

ustrieterrein aan de rand van de stad. Het gebrek aan sfeer wordt

compenseerd door het feit dat de groep hier de beschikking heeft

ar twee studio's, en zo riant heeft De Châtel het niet altijd gehad,

telt ze. Hoe vaak heeft ze niet moeten werken in te kleine en dan

c nog eens lange smalle studio's. En alsmaar fietsen, fietsen, fietsen.

i de ene plek naar de andere.

op besliste toon. Alsof het vanzelf spreekt dat je als negentienjarige je
land en iedereen die je kent achterlaat.

Dat ze ging had niet eens zoveel met politiek te maken. Eerlijk gezegd
was het ook een vlucht uit haar beschermde milieu. De Châtel's vader
was een bekend en gerespecteerd man, reumatoloog en tevens direc-
teur van alle kuuroorden in Hongarije. Haar moeder was van oorsprong
Nederlandse. In het kielzog van opa, die erwtenhandelaar was, in Hon-
garije terechtgekomen en voorgoed gebleven. Een burgerlijk milieu.
Een goede, degelijke opvoeding. Er werd veel naar muziek geluisterd.
De Châtel: "Dat ik vertrok was ook een protest. Dat burgerlijke, dat
hoefde voor mij niet. En dat hebben mijn ouders ook wel gevoeld.
Ik heb ze nooit afgekraakt. Mensen zijn zoals ze zijn. Maar ze wilden
van mij een groot kunstenaar maken, vooral mijn moeder, en daar
voelde ik niets voor. Ik dacht nee, hup alleen uitzoeken, op eigen
kracht."

Verwante ziel

Ze kwam in Amsterdam terecht, vanwege Koert Stuyf, een Nederlandse
choreograaf. Hij bleek een verwante ziel. "Stuyf dacht precies zoals ik",
zegt De Châtel. "Hij vond ook dat dans niet bestaat uit zomaar mooie
plaatjes en mooi bewegen, maar dat het gaat om het functionele van
het lichaam. Met de armen draaien als een idioot, dat was ook een
dans. Het was zo gek. In Hongarije had ik al een solo gemaakt waarin ik
machineachtig met mijn arm draaide en vervolgens zie ik acht jaar later
iemand die precies hetzelfde doet. Hij ging met grote eieren rollen in
Carré. Ik zag die krankzinnige artistieke moed en ik dacht: wat is dit bij-
zonder, hoe durft die man dat."

Ze vindt het eigenlijk wel leuk dat ze uiteindelijk in het land van haar
moeder belandde. "Ik zie nog vaak vrouwen waarvan ik denk, 'precies
zo'n type als zij'." Zij erfde haar moeders Nederlandse lengte, maar ze
heeft een on-Nederlands gezicht, dat nog exotischer wordt door het
lange, grijsblonde haar dat haar een enigszins woest aanzien geeft.
Tegenwoordig gaat ze weer vaak naar Boedapest. Dé stad qua architec-
tuur, vindt De Châtel. Of ze dan nooit spijt heeft gehad van haar ver-
trek? Weer een beslist antwoord: "Nee, nooit." Al was het eerste jaar in
Essen, waar ze studeerde aan de beroemde Folkwang Schule, vreselijk.
Het westen was een andere wereld. Ze was alleen, kon haar familie niet
bezoeken en had weinig geld. "Maar ik stond stevig in mijn schoenen.
Misschien wel omdat mijn vader altijd zo streng was. Het belangrijkste

**Ik zag die krankzinnige
artistieke moed
en dacht: hoe durft die
man dat.**

Je hebt autoriteit of je hebt het niet.

zelf zijn. Dat redt mij. Ik blijf mezelf en ik trek me niets aan van wat mensen van mij vinden. Jezelf blijven is absoluut de enige manier om erin te blijven."

Eenzaamheid

Maar weg uit Hongarije heeft ze veel nagedacht over wat vrijheid eigenlijk is. "Er is natuurlijk zoiets als politieke vrijheid. Hongarije was 't land met een bijzondere eigen cultuur maar door het communisme 't gesloten, waardoor het leven eenzijdig was. Allerlei mooie dingen, als tentoonstellingen, waren er niet te zien. Om van het leven te en moet het veelzijdig zijn. Dan kom je verder. Ik voelde heel sterk : ik daarom weg moest. Maar aan de andere kant kun je je afvragen a vrij je eigenlijk bent van geest. De mensen in Hongarije waren danks het communisme onderling toch heel open. En in Nederland d ik mensen juist heel gesloten en daar heb ik vaak grote moeite e. Je voelt hier overal dat typisch Nederlandse 'doe maar gewoon ' doe je gek genoeg'." Ze klinkt geïrriteerd. "Dat calvinistische, daar i ik niks mee. Ik vind het niet makkelijk om in Nederland te leven. De nsen zijn zo puriteins. Dat voel je, dat is een algemene sfeer. In mijn rk ben ik in bepaalde opzichten ook sober, maar ik kan in mijn zelf k heel uitbundig zijn. Ik denk absoluut vrij. Niemand kan mij binden." eheid betekent ook eenzaamheid. "Ik wist van tevoren dat ik in grote zaamheid terecht zou komen door mijn vertrek uit Hongarije. Maar n artistieke vrijheid is toch het belangrijkste. Je moet nu eenmaal zes maken in het leven en dat heeft altijd consequenties. Ik leef en, dat is ook niet het meest gezellige. Maar ik moet mijn eigen din- n doen. Erop uit om me te laten inspireren. Naar concerten, voorstel- gen. Misschien hoef je daar niet alleen voor te zijn, maar het kost wel maal erg veel tijd. En ik ben natuurlijk toch behoorlijk stevig. Niet leren kan daar tegen. Ik moet ook niet iemand hebben die mij ont- tend wil domineren."

Eigenwijs

heid is betrekkelijk, zo heeft ze ontdekt, al is het alleen al omdat je eigen karakter altijd met je meesjouwt. En er waren misschien wel n paar dingen die ze liever had achtergelaten. "Ik ben vaak heel eng en heel eigenwijs. Ik kan heel lang geduldig zijn en luisteren, ar als het me teveel wordt, dan ontplof ik. Echt Hongaars. Bijvoor- eld als dansers eigenwijs zijn en niet luisteren. Ik wil graag kritische nsen, maar ze moeten naar ouderen luisteren en respect hebben or ervaring." t niet wil zeggen dat ze autoritair is. "Je hebt autoriteit of je hebt t niet", vindt De Châtel. "Je moet niet autoritair willen zijn. Op zijn f heb ik ook hulp van anderen nodig. Dan zeg ik heel eerlijk, 'jongens : hebben we, wat doen we ermee'. Je moet ook je zwakke kanten en zien. Dan zijn ze alleen maar blij, omdat ze dan ook hun creati- eit bij mij kwijt kunnen." r dansgroep is een soort familie. "Negen van mijn lievelingsjongens men volgende week eten." De Châtel verheugt zich zichtbaar op de tmoeting met een aantal van haar ex-dansers. Ze heeft nog steeds

contact met mensen die allang weg zijn. In de hal van het gebouw han- gen hun portretten.

"Ik wil niet dat de groep te groot wordt", zegt ze. "Zeven dansers is mooi. Dan kun je een vrij persoonlijk contact hebben. Al is het wel zoe- ken naar een goede balans, zoals met alles. Aardig zijn, maar op zijn tijd ook weer streng. Het prettigst is het als dansers hun eigen discipli- ne kunnen handhaven. Ik wil het liefst dat ik ze niet op hun donder hoef te geven, maar dat is met de jonge generatie niet makkelijk."

Vroeger bleven dansers wel zes, zeven jaar bij haar, maar de bezetting van de groep is de laatste tijd sterk gewisseld. "Ja dat klopt. We moe- ten gewoon fris blijven. Ik wil altijd nieuw bloed erin. Ik vind het ook leuk om met jonge mensen te werken en ik houd er niet van als iemand zich gaat settelen. Ik wil mensen die een frisse geest hebben. Als ik het nodig vind, stel ik voor dat ze wat anders gaan zoeken. De laatste tijd zoek ik wel meer naar een balans. Een vaste kern van dansers die goed ingewerkt is en aan een half woord genoeg heeft, en jonge dansers vers van de academie. Je moet in ieder geval zorgen dat je mensen hebt die honderd procent achter je staan. Die niet alleen bij je dansen om geld te verdienen.

Ik zoek ze uit op een bepaalde bewegingskwaliteit en karakter. Ze moe- ten iets speciaals hebben qua uitstraling. Meestal kies ik een wat andro- gyn type. Krachtig, een beetje aards. Niet luchtig. Ik houd niet van mensen die heel mooi luchtig kunnen springen, dat is meer het klassie- ke ideaal en dat is niets voor mij."

Meniscus

Streng zijn en dan weer soepel. Werken en uitrusten. Dingen maken en inspiratie opdoen. Beheersen en laten gaan. Die balans zoeken, daar is De Châtel voortdurend mee bezig. Loslaten is niet altijd makkelijk. Tij- dens het gesprek veert ze elke keer op als de bel gaat. "Wie kan dat nou zijn?", vraagt ze zich hardop af. Ze loopt zelfs weg om te kijken. Toch moet het wel, loslaten en delegeren. "Ik ben ook de jongste niet meer." Ze kijkt zorgelijk. "Ik heb een versleten heup, last van mijn meniscus. Ik krijg steeds meer pijn. Dat is een groot probleem." Terugkijkend is ze vooral trots dat ze het al die jaren heeft volgehou- den. "Want het was niet altijd makkelijk. De groep is gegroeid, maar ook de eisen worden hoger. Die eisen stel ik mezelf. Dat ik altijd maar weer nieuwe ideeën moet krijgen. Ik werk de laatste tijd met moderne technologieën als video en in de voorstelling 'Lara' zaten interactieve elementen met een computerspel. En daar krijg ik behoorlijk veel com- mentaar op soms. Er zijn mensen die dat allemaal niet belangrijk vin- den. Die vinden dat ik gewoon maar mijn eigen stijl moet doen. Zoals de Raad voor Cultuur, die wilden me eigenlijk terug in mijn hok heb- ben. Maar zo zit ik niet in elkaar. Ik moet altijd verder. Oude dingen in een nieuwe situatie brengen, zonder mijn eigen kern te verliezen." H